

KENTLİ BİREYLERİN REKREASYON TERCİHLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ: ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

Sibel ARSLAN

Kırıkkale Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Özet: Rekreasyon kentli insanların yaşadığı bunalımlı dünyada birçok soruna çözüm olabilen ve hem toplumsal hem bireysel yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyen çok boyutlu bir kavramdır. Bu çalışmada Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin sunduğu yetişkinlere yönelik rekreasyon hizmetlerinden yararlanan kent halkının, genel olarak rekreasyon tercihlerinde etkili olan faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların rekreasyon etkinliklerine ilişkin görüşleri anket ile araştırılmış ve yapılan faktör analizi sonucunda rekreasyon tercihlerini etkileyen faktörler belirlenmiştir. Kentli yetişkinleri rekreasyon etkinliklerinin seçiminde doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Etkinlik türünün seçiminde sırasıyla “kişisel uygunluk, yönlendirme ve ortam” faktörlerinin daha baskın olduğu; etkinliklere başlarken beklentilerinde “sosyalleşme faktörü, kişisel nedenler faktörü, öğrenme isteği ve yenilenme faktörü ile sağlıklı yaşam faktörü”nün etkin olduğu görülmektedir. Belediyenin sunduğu rekreasyon etkinliklerini tercih etme nedenlerinde ise “tesis ve hizmet kalitesi faktörü ile ulaşım kolaylığı ve ekonomik olma faktörü”nün öne çıktığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Rekreasyon tercihleri, Faktör Analizi

THE ANALYSIS OF FACTORS IN RECREATIONAL CHOICES OF PEOPLE LIVING IN URBAN AREAS: EXAMPLE OF ANKARA METROPOLITAN MUNICIPALITY

Abstract: Recreation is a multi directional factor which can be a solution to many problems encountered by people living in urban areas and experiencing a lot of stress and which influences both individual and social quality of life positively. This study tries to identify the factors affecting the choices of people who use recreation services provided by Ankara Metropolitan Municipality. A questionnaire has been conducted to with participants to find their ideas of recreation activities and factor analysis revealed the factors affecting the preferences of people using recreational activities. There are many direct or indirect factors affecting the choices or preferences recreational activities of adults living in urban areas. The choice of activities are generally found to be personal availability, direction and environment and while starting the activities, factors like ‘socialization, personal reasons, desire of learning and renewing, and healthy life’ are found to be influential. As for factors influencing choice of activities provided by municipality, ‘facility, service quality, easement of access and being economical’ appear to come out among others.

Keywords: Recreation, recreational choices, factor analysis

GİRİŞ

Rekreasyon bugünün toplumlarında, serbest zamanların artmasıyla orantılı olarak önemi ve değeri giderek artan bir olgudur. Kişinin zorunlu uğraşları dışında kalan ve kullanma biçiminde tamamen özgür olduğu serbest zamanlarında, herkese göre değişen amaç ve yöntemlerle yapılan etkinlikleri ifade eden rekreasyon; gelişmiş toplumlarda hedefe ulaştıracak bir araç olmaktan çıkmış, bir amaç haline gelmiştir (Arslan,1996:1).

Yapılan çalışmalar her geçen gün rekreasyonun yeni yararlarını ortaya çıkarmakta ve insanların rekreasyona neden gereksinimleri olduğuna ışık tutmaktadır. Bu gereksinimler doğrudan ya da dolaylı olarak bireylerin rekreasyon tercihlerini etkilemektedir. Bireylerin karşılaştıkları sorunların çözümünde yadsınamaz bir araç olan rekreasyonun özellikle kentlerde yaşayanlar için ayrıcalıklı bir yeri vardır. Çünkü kentli insanlar için rekreasyonu gerekli kılan durumlar; kişisel ve toplumsal unsurlara göre şekli ve şiddeti farklılaşmakla beraber, bugünün küreselleşen ve giderek birbirine benzeyen yaşam tarzı içinde, pek çok açıdan artık evrenselleşmektedir.

“Kentleşme toplumdaki yapısal dönüşümü, kentleşme ise bireyin tutum ve davranışlarındaki değişimi, kente özgü yaşam biçimlerinin / kültürlerinin yaygınlaşması olarak ifade edilebilir”. Ancak bu süreçte kentsel hayata uyum, kentle bütünleşme ve kent kimliği kazanabilme önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır. Birçok aile kentteki ekonomik yaşama katılarak kentleşme sürecine girmekte ancak sosyal açıdan bunu hemen başaramamakta; kentsel olanaklardan yeterince yararlanamadıkları ve kentsel yaşama katılma-

dıkları için kentleşmekte güçlük çekmektedirler (Yeniokatan, 2006: 3,10,11).

Bireyin kente özgü davranış kalıplarını edinmesi, kültürel ve sosyal dünyasında kente özgü gelişmelerin yaşanabilmesi için, sosyal etkinliklere dahil olması önemli bir unsurdur (Kaya,E., 2004). “Kentleşmenin tutum ve davranışlara olan en büyük yansıması ise dinlenme, fiziksel, kültürel ve sanatsal etkinliklere katılma gibi” serbest zaman değerlendirme alışkanlığında bir değişimin ortaya çıkmasıdır (Gürbüz, 2006: 76).

Serbest zaman alışkanlıklarında istendik yönde değişimin ortaya çıkabilmesi için ise en önemli araçlardan biri sunulacak olan rekreasyon hizmetleridir. Rekreasyon etkinlikleri bireylerin yaşam biçimlerini değiştirerek kente adapte olmasında, karşılaştıkları kentsel sorunlarla başa çıkmalarında ve kentleşme sürecinin hızlanmasında önemli bir yere sahiptir. Ayrıca rekreasyon etkinliklerine katılım sadece kentleşme için bir araç değil, aynı zamanda Avrupa Kentsel Şartına göre bir kentli hakkıdır (www.coe.int).

Bireylerin psikolojik ve fiziksel sağlığını bozan kentsel yaşam koşulları ve bunun yanında serbest zaman konusunda yeterli bilgiye sahip olmayanlar için yanlış serbest zaman alışkanlıklarının tercih edilmesi riski, sosyal amaçlı rekreasyon hizmetlerine olan ihtiyacı arttırmaktadır. Bu ihtiyacı karşılama görevi ise büyük oranda yerel yönetimlere aittir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, 7. Maddesinde belediyelere rekreasyon hizmeti sunma sorumluluğunu yüklemiştir (www.tbmm.gov.tr). Rekreasyon etkinliklerinin neden tercih edildiğini ve tercihlerde nelerin öne çıktığını

bilmek ve dikkate almak ise sunulacak hizmet kalitesi için oldukça önemlidir. Bu araştırmada kentli bireylerin rekreasyon tercihlerinde hangi unsurların öne çıktığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırmanın evreni, 2010 yılında Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait Hanım Lokalleri ile Aile Yaşam Merkezlerinde etkinliklere katılan on sekiz yaş üstü 32,261 yetişkinden oluşmaktadır (www.ankara.bel.tr). %5 toleransla 384 katılımcı evreni temsil açısından yeterli bulunmuştur (Özdamar,2004:118).

Verilerin elde edilmesinde beşli Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Anketin Crombachalpha değeri. 965 olarak bulunmuştur. Elde edilen verilere faktör

analizi uygulanmış, kavramsal bütünlüğü sağlamak için Varimax ve Quartimax faktör döndürme işlemi yapılmıştır. Faktör analizi kullanılmasının nedeni, bu yöntemin aralarında ilişki olduğu düşünülen çok sayıda değişkeni daha az sayıda temel boyuta indirgeyerek, bunlar arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına ve yorumlanmasına imkân tanınmasıdır (Albayrak, 2006:107).

BULGULAR

Tablo 1’de görüldüğü üzere, kişilerin rekreasyon etkinliklerini neden tercih ettiklerini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda, kişilerin etkinlik türünü tercih etmesinde üç ana faktör belirlenmiştir. Bu faktörler kişilerin etkinlik türünü tercih etmesindeki önem sırasına göre; “kişisel uygunluk faktörü”, “yönlendirme faktörü” ve “ortam faktörü” olarak isimlendirilmiştir.

Tablo 1. Etkinlik Türünün Seçiminde Etkili Olan Faktörler

	% of Variance	Cumulative %		Faktör Yük Değeri			Crombachalpha değeri
				1	2	3	
Kişisel Uygunluk Faktörü	25.275	25.275	Yaşa uygun olması	0.822			.965
			Yeteneklere uygun olması	0.752			.965
			Maliyetinin yüksek olmaması	0.696			.965
			Zamanının uygun olması	0.608			.965
			Yerinin uygun olması	0.570			.965
Yönlendirme Faktörü	18.131	43.406	TV>deki sağlıklı yaşam programları		0.814		.965
			Doktor tavsiyesi		0.812		.965
			Daha önce katılanların tavsiyeleri		0.593		.965

Ortam Faktörü	16.936	60.342	Ortamda kendimi rahat hissetme	tavsiyesi, arkadaş tavsiyesi, etkenleri daha ön plana çıkmıştır.	0.782	.965
			Arkadaşlara eşlik etme	Bu durum Türkiye’de serbest zaman ve rekreasyon etkinliklerinin sağlığa katkılarına ilişkin farkındalığın yaratılmasında, informal bir öğrenme kaynağı olan kitle iletişim araçlarının işlevsel olabileceğinin bir göstergesidir. Ayrıca rekreasyon etkinliklerinin sağlık katkıları ile ilgili bir farkındalık oluştuğu ve kişilerin bunu dikkate alarak rekreasyon etkinliklerine yöneldikleri görülmektedir.	0.753	.965

“Kişisel uygunluk”, rekreasyon etkinliklerin tercih edilmesinde en önemli faktördür. Maddelerin bu faktör üzerindeki ağırlıklarına bakılarak yaş, yetenek, maliyet, zaman ve etkinlik yerinin uygun olması gibi kişiye özel etkenler önemli bulunmuştur.

Yetişkin bireyler, ilgileceği eğitim konusunu ve öğrenme için gideceği kurumu kendisi seçer. Öğrenmeyi sığdıracığı zamanı, meslek ve aile sorumluluklarına göre ayarlamak zorundadır. Ayrıca öğretilenlerle kendi deneyimleri arasında bir bağ yoksa öğrenmeyi reddeder (Lowe, 1985: 21). Dolayısıyla yetişkin olan katılımcıların etkinlikleri tercih etmelerindeki en önemli faktör olan “kişisel uygunluk faktörü” ile yetişkinlerin eğitim tercihlerine ilişkin bilgiler arasında bir uygunluk olduğu görülmektedir.

Kişilerin etkinlikleri tercih etmesinde ikinci önemli faktör “yönlendirme faktörü”dür. Buna göre kişiler etkinlik türünü tercih etme sebeplerinin maddeler üzerindeki ağırlıklarına bakıldığında TV’deki sağlıklı yaşam programları, doktor

tavsiyesi, arkadaş tavsiyesi, etkenleri daha ön plana çıkmıştır.

Kişilerin etkinlikleri tercih etmesinde üçüncü önemli faktör “ortam faktörü”dür. Maddelerin bu faktör üzerindeki ağırlıklarına bakıldığında kişinin etkinlik ortamında kendini rahat hissetmesi ve arkadaşlarının eşlik etmesi etkinlik türünün seçiminde daha ön plana çıkmıştır.

Tablo 2’de görüldüğü üzere, kişilerin rekreasyon etkinliklerin başlarken hangi beklentiler içinde olduğunu belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda, dört temel faktör belirlenmiştir. Bunlar önem derecesine göre; “sosyalleşme faktörü”, “kişisel nedenler faktörü”, “öğrenme isteği ve yenilenme faktörü” ve “sağlıklı yaşam faktörü”dür.

Tablo 2. Etkinliklere Başlarken Beklentilerde Etkili Olan Faktörler

	% of Variance	Cumulative %		Faktör Yük Değeri				Crombachalpha değeri
				1	2	3	4	
Sosyalleşme faktörü	44,182	44,182	Arkadaşlarıyla birlikte olmak	0.818				.965
			Yeni insanlarla tanışmak/ sosyalleşmek	0.788				.965
			Eğlenmek-dinlenmek	0.601				.965
Kişisel nedenler faktörü	12,602	56,784	Kendini ispat etmek		0.830			.965
			Yaşadığı ortamdan uzaklaşmak		0.800			.966
Öğrenme isteği ve yenilenme faktörü.	11,067	67,850	Stres, depresyon vb olumsuz duygulardan uzaklaşmak			0.850		.965
			Yeni şeyler öğrenmek			0.693		.965
Sağlıklı yaşam faktörü	9,017	76,868	Fiziksel olarak daha sağlıklı olmak				0.957	.966

Sosyalleşme isteği, etkinliklere başlama beklentileri içinde en önemli faktördür. Maddelerin bu faktör üzerindeki ağırlıklarına bakılarak arkadaşlarıyla birlikte olmak, yeni insanlarla tanışmak/sosyalleşmek ve eğlenmek-dinlenmek gibi sosyalleşme amaçlı etkenler önemli bulunmuştur.

Kişilerin etkinliklere başlama beklentileri içinde ikinci önemli faktör “kişisel nedenler faktörü”dür. Buna göre kişilerin etkinliklere başlarken beklentilerinin maddeler üzerindeki ağırlıklarına bakıldığında kendini ispat etmek ve yaşadığı ortamdan uzaklaşmak etkenleri daha ön plana çıkmıştır.

Kişilerin etkinliklere başlama beklentileri içinde üçüncü önemli faktör “öğrenme isteği ve yenilen-

me” faktörüdür. Maddelerin bu faktör üzerindeki ağırlıklarına bakıldığında kişinin stres, depresyon vb olumsuz duygulardan uzaklaşmak ve yeni şeyler öğrenmek isteğinin daha ön plana çıktığı görülmektedir.

Kişilerin etkinliklere başlama beklentileri içinde dördüncü önemli faktör “sağlıklı yaşam faktörü”dür. Maddelerin bu faktör üzerindeki ağırlıklarına bakıldığında kişinin fiziksel olarak daha sağlıklı olmak beklentisi daha ön plana çıkmaktadır.

Ortaya çıkan faktörler sağlığa, eğlenmeye, sosyalliğe ve öğrenmeye ilişkin beklentilerin, rekreasyon etkinliklerine katılımın güçlü yönlendiricileri olduğunu göstermektedir. Geniş çaplı bir araştırmaya göre, yetişkinleri eğitime yönlendiren

belli başlı güdüler içinde yer alan daha bilgili olmak, yeni ve ilgi çekici kişilerle tanışmak, tekdüze işlerden kurtulmak, fiziksel özellikler geliştirmek gibi beklentilerin bu araştırmada da etkili olduğu görülmektedir (Lowe, 1985: 58-59). Demirel'in (2005: 28) araştırmasında da sağlığa yararlı olması ile eğitici ve yararlı olması, serbest zaman etkinliklerine katılma nedenleri içinde öncelikli katılma nedenleri olarak bulunmuştur ve bu araştırmanın bulguları ile uyumludur.

Tablo 3'de görüldüğü üzere, kişilerin rekreasyon etkinliklerini neden tercih ettiklerini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonucunda, kişilerin belediyenin sunduğu rekreasyon etkinliklerini tercih etme nedenlerinin iki temel faktör üzerinde birleştiği belirlenmiştir. Bu faktörler kişilerin belediyenin sunduğu rekreasyon etkinliklerini tercih etme nedenlerinin yoğunluğuna göre; "tesis ve hizmet kalitesi faktörü" ile "ulaşım kolaylığı ve ekonomik olma" faktörüdür.

Tablo 3. Belediyenin Sunduğu Rekreasyon Etkinliklerini Tercih Etme Nedenleri

	% of Variance	Cumulative %		Faktör Yük Değeri		Crombachalpha değeri
				1	2	
Tesis ve hizmet kalitesi faktörü	50,961	50,961	Hizmet kalitesi yüksek	0.829		.965
			Malzeme, araç-gereç kalitesi iyi	0.827		.965
			Seçebileceğim etkinlik türü fazla	0.826		.965
			Eğitmenler/çalıştırıcılar alanlarında uzman	0.739		.965
			Tesis olanakları çok iyi	0.693		.966
Ulaşım kolaylığı ve ekonomik olma faktörü	19,911	70,620	Eve yakın olması		0.891	.965
			Ulaşımın kolay olması		0.835	.965
			Arkadaşlarının da orada olması		0.581	.966
			Ekonomik olarak uygun olması		0.570	.964

“Tesis ve hizmet kalitesi faktörü” kişilerin belediye nin sunduğu rekreasyon etkinliklerini tercih etme nedenleri içindeki en önemli faktördür. Maddelerin bu faktör üzerindeki ağırlıklarına bakılarak hizmet kalitesinin yüksek olması; malzeme, araç-gereç kalitesinin iyi olması, seçebileceği etkinlik türünün fazla olması, öğretmenlerin/çalıştırıcıların alanlarında uzman olması ve tesis olanaklarının çok iyi olması etkenleri önemli bulunmuştur.

Kişilerin belediye nin sunduğu rekreasyon etkinliklerini tercih etme nedenlerine ilişkin ikinci önemli faktör “ulaşım kolaylığı ve ekonomik olma faktörü”dür. Buna göre kişilerin etkinlikleri tercih etme sebeplerinin maddeler üzerindeki ağırlıklarına bakıldığında eve yakın olması, ulaşımın kolay olması, arkadaşlarının da orada olması, ekonomik olarak uygun olması etkenleri daha ön plana çıkmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Kentsel yaşam, kullanılan gereçlerin ve hizmetlerin niceliğini arttırmakla birlikte, yaşamın insansal ya da niteliksel boyutunu ihmal etmiştir. Bugünün kentli insanı, Sanayi Devrimi ile başlayan ve her alana yayılan hızlı değişimin toplumsal ve ruhsal düzeyde yarattığı bunalımların, köklü rahatsızlıklara dönüştüğü bir ortamda yaşamaktadır (Kılbaş, 2001: 39).

Kentlere ve kentlilere özgü olan hızlı kentleşme beraberinde ‘kentlileşememe’, işe ve topluma yabancılaşma ve yalnızlaşmayı; hareketsiz, durağan ve antisosyal yaşam tarzını getirmekte; tümü birlikte bedensel, ruhsal ve sosyal açılardan bir çok sorunun yaşanmasına neden olmakta; bunlara bir de Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki işsizlik, yoksul ve yoksun grupların çokluğu ve

ekonomik yetersizlikler eklendiğinde, rekreasyon etkinliklerine duyulan gereksinim daha fazla hissedilmektedir (Arslan,2010: 49).

Rekreasyon etkinliklerine duyulan gereksinim arttıkça yerel yönetimlerin sorumlulukları da artmaktadır. Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin Hanım Lokalleri ve Aile Yaşam Merkezleri aracılığıyla sunduğu sosyal amaçlı rekreasyon hizmetleri sosyal belediyecilik anlayışına güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Kentli yetişkinler rekreasyon etkinlik türlerini seçerken kişisel uygunluk faktörünü önemsemektedirler. Bu nedenle mümkün olduğunca her kesime hitap edecek biçimde etkinlik yelpazesinin geniş tutulması katılımın artırılması için gereklidir. Yönlendirme faktöründe TV programları ve doktor tavsiyesinin etkili olduğu dikkate alınarak, kitle iletişim araçları halkı bilgilendirme yönünde daha fazla kullanılmalıdır.

Rekreasyon etkinliklerine başlarken öne çıkan beklentiler önemsenmeli, sosyalleşmeyi artırıcı, kişisel nedenler ile öğrenme isteği ve yenilenme faktörlerine uygun, sağlıklı yaşam beklentilerini karşılayacak etkinlik alanları oluşturulmalıdır.

Belediye hizmetlerinin tercih edilmesinde en önemli faktörler tesis ve hizmet kalitesinin iyi olması ile ulaşım kolaylığı ve ekonomik olmasıdır. Belediye tesisleri dışında, kaliteli bir hizmet almanın maliyeti oldukça yüksek ve ulaşımı oldukça zor olabilmektedir. Bu nedenle belediyelerin halkın serbest zamanlarını uygun koşullarda değerlendirebileceği ve rahat ulaşabileceği hizmetleri artırması önemlidir. Bunun yanında hizmetler sunulurken halkın tercih nedenlerinin dikkate alınması, yeni kurulacak merkezlerin

yapılandırılmasında ve hizmette olan tesislerin geliştirilmesinde bu konuların üzerinde durulması gerektiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, A. S., (2006).

Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.

ARSLAN, S., (1996).

Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'na Bağlı Yurtlarda Kalan Bayan Öğrencilerin Boş Zaman Değerlendirme Sorunları Üzerine Bir Araştırma (Ankara İli Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

ARSLAN, S., (2010).

Yetişkin Kent Halkının Belediyelerin Serbest Zaman Eğitimi ile Rekreasyon Etkinliklerinin Sunumuna ve Yaşam Kalitesine Etkisine İlişkin Görüşleri (Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği), Yayımlanmamış Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DEMİREL, M., (2005).

Büyükşehir Belediyelerindeki Rekreasyonel Etkinlikler (Ankara Büyükşehir Belediyesi Hanımlar Lokali Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

GÜRBÜZ, B., (2006).

Kentsel Yaşam Sürecinde Rekreasyonel Katılım Sorunları, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

KAYA, E., (2004).

Kentlileşme Süreci, www.erolkaya.org/tr adresinden 18.01.2008 tarihinde alınmıştır.

KILBAŞ, Ş., (2001).

Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme, Adana, Anaca Yayınları.

LOWE, J., (1985).

Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış (Çeviren: Turhan Oğuzkan), Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara. (eserin orijinali 1975'de yayınlandı).

ÖZDAMAR, K., (2004).

Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi, Kaan Kitabevi, Eskişehir.

YENİOKATAN, İ., (2006).

Çevre Yerleşim Yeri Hanelerinin Yaşam Kalitesi ve Kentsel Yaşama Katılımları (Etimesgut Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

www.coe.int. Erişim Tarihi: 08.05.2012.

www.ankara.bel.tr. Erişim Tarihi: 17.02.2010.

www.tbmm.gov.tr. Erişim Tarihi: 13.03.2010.